

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Байдецька Л.В.

викладач,

Тернопільський коледж

*Відкритого міжнародного університету розвитку людини
«Україна»*

ФЕНОМЕН НАТОВПУ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ПРОТИСТОЯННЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Впродовж існування всієї людської цивілізації, релігія виступає найважливішою складовою людського існування. Вона завжди була в центрі соціальних і політичних подій, визначала духовну атмосферу в суспільстві, позначаючись на всіх сферах його життєдіяльності. І досить часто віруючі мали своє, конфесійне розуміння Бога, Святого Письма чи ролі Церкви, вважаючи його правильним або єдино правильним. Проте, на різних етапах розвитку соціуму характер зв'язків між релігією і суспільством істотно змінювався і дуже часто набував конфліктного характеру. Адже взаємодія носіїв альтернативних світоглядних парадигм, різних релігійних цінностей не завжди виявляється гармонійною і конструктивною.

Релігійний конфлікт – це деструктивна взаємодія суб'єктів релігійно-церковної сфери у намірах реалізувати власні інтереси і цінності, зберегти або перерозподілити владу, вплив, статуси, привілеї тощо, захистити власну ідентичність [1, с. 30]. Дуже часто в основі такого протистояння лежить інтерсуб'єктивність, погляди двох сторін, які певним чином взаємодіють між собою, відстоюючи власні інтереси та погляди.

Ситуація, яка виникає у відносинах між релігійними суб'єктами і характеризується загостренням суперечностей між ними й супроводжується жорстким протистоянням, ворожістю та конфронтацією, а нерідко і фізичним зіткненням має назву – міжконфесійне протистояння [2, с. 15].

Детально проаналізувавши розбіжності поглядів релігійних конфесій, можна побачити, що причиною їхньої появи є якраз претензії релігійних груп на виняткове володіння тією чи іншою істиною, мораллю, ціннісними вимірами та матеріальними благами. Це і стає причиною для насильницького, силового впровадження кожною релігійною групою

власної віри. Дуже часто в основі такого впровадження, виступає партикуляризм, який завжди потребує ворогів, з якими можна зпівставити свою власну поведінку як еталон мудрості і благопристойності. Вороги потрібні керівникам таких груп, щоб легше було маніпулювати своїми прихильниками і обґрунтовувати свої дії.

Релігійний партикуляризм тісно пов'язаний з релігійними груповими переконаннями, нетерпимістю та фанатизмом. Фанатизм, в свою чергу, завжди поділяє світ і людство на дві частини, на два ворожих табори і не дозволяє існувати різноманітним ідеям та світоглядам, для нього не існує багатоманітного світу. Фанатична нетерплячість, ставить перед вибором і часто тягне за собою насильницькі методи боротьби між існуючими релігійними конфесіями.

Насильницькі методи під час релігійних протистоянь проявляються у формі фанатичних дій натовпу. Де важливим моментом виступає той факт, що поведінка в натовпі не несе жодного відбитку індивідуальності. Можна окрема особистість зливається із загальною кількістю людей, втрачаючи своє первинне «Я» та забуваючи про релігійно-моральні цінності та догмати. Людина наче губиться у натовпі, робить «як усі», не може і не бажає відповідати за власні вчинки, учасник натовпу стає в ній безіменним і як би опускається на декілька щаблів нижче у своєму розвитку. В ізольованому положенні в звичайному житті вона, швидше за все, була культурною людиною, в натовпі ж ці якості або втрачаються, або змінюються на зовсім протилежні.

Протягом тривалого часу, саме ворожнечу, свавілля та агресію можна спостерігати між представниками ворогуючих конфесій у боротьбі за культові споруди (храми) та майно. За даними Центру Разумкова упродовж останніх років на території України, найчастіше відзначаються конфлікти, що точаться навколо майна і будівель (32%) [3, с. 29].

Підчас такого протистояння ключову роль відіграє масова поведінка, а точніше динаміка «свідомого» людини, яка потрапила у натовп. Найчастіше натовп, котрий переходить до активних фізичних дій по відношенні до оточуючих має назву агресивний натовп. Це маса людей, яким притаманна пристрасть до фізичного насильства та руйнувань (прикладом дій агресивного натовпу під час релігійних протистоянь, може бути побиття супротивників, насильницьке захоплення споруд, нищення майна). Адже головною особливістю агресивного натовпу є деструктивна та руйнівна поведінка. А основними психологічними характеристиками людини у натовпі є імпульсивність, мінливість, роздратованість, легковірність, перебільшення, однобічність почуттів, нетерпимість, консерватизм та інші характеристики.

На одному рівні із агресивним натовпом знаходиться користолобний натовп, іноді його називають «здирицьким». Люди, що входять у склад

такого натовпу, прагнуть до надбання певних матеріальних цінностей будь-якою ціною, а це з погляду релігії свідчить про недостатню християнську свідомість та необізнаність зі Святим Письмом. Адже в основі християнських заповідей лежить любов до ближнього, співчуття, взаємодопомога, а не насильство, грабіж та руйнування. Тож постає питання, що люди сповідують насправді та чим керуються? Чому не дотримуються християнських догматів, а піддаються навіюванню та негативному психологічному впливу зі сторони?

Найчастіше це можна пояснити наявністю в натовпі харизматичного лідера, який має сильну волю, особисту чарівність, ораторські здібності та є фанатично відданим ідеї, яку намагається донести до інших та яка здатна будити віру, саме це дає йому можливість впливати на масу людей. До жадливіх наслідків може привести надання влади людині, яка зовсім не компетентна та не обізнана з релігійними догматами, вона легко може перетворити натовп із аморфної маси у руйнівну матеріальну силу. Доброта та інші позитивні риси людини в цій ситуації вважаються слабкістю.

Проте неприпустимо, щоб релігійні переконання насаджувалися комусь силою, не рахуючись з тим, що інші люди теж можуть мати свої погляди не менш важливі. Разом з тим, свободу віросповідання та правову рівноправність і рівність можливостей всіх конфесій гарантує Закон України.

Неможливість остаточного подолання міжконфесійних протистоянь вимагає розробки особливих методів і способів їх мінімізації та розбудови толерантних взаємин між конфесіями. З цією метою необхідно проводити постійну діагностику осередків соціальної напруги, локалізацію наявних протистоянь, запобігати їх загостренню й ескалації, постійно проводити міжконфесійний діалог для досягнення компромісу.

Неупереджений аналіз релігійної ситуації в Україні свідчить, що за наявності доброї волі церков і політичної волі державної влади негативні тенденції церковно-релігійних процесів можна подолати, і церква в Україні буде відігравати притаманну їй роль потужної інституції громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Арістова А.В. Релігійні конфлікти в сучасному світі: природа, вияви, шляхи врегулювання: монографія. – К., 2007. – 336 с.
2. Бабій М. Міжконфесійні відносини: теоретичний і практичний аспекти виміру / М. Бабій // Релігійна свобода. Міжконфесійні відносини в умовах суспільно-політичних трансформацій в Україні. Наук. щорічник: за заг. ред. д. філос. н. А. Колодного і к. філос. н. М. Бабія. – К., 2005. – С. 5–19.
3. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин // Центр Разумкова. – Національна безпека і оборона. – 2013. – № 1. – 68 с.